

OD REDAKCJI

Przewodnia myśl tegorocznego tomu „Studiów Pastoralnych” może być wyrażona za pomocą następującej sentencji: „misja Kościoła w czasach pontyfikatu Jana Pawła II”. Właśnie ta myśl zainspirowała niektórych polskich teologów do twórczej refleksji nad oryginalnością dziedzictwa, jakim następca św. Piotra, poprzednik Benedykta XVI, papież rodem z Polski – Karol Wojtyła, ubogacił myśl teologiczną i duszpasterską praktykę Kościoła, wcielaną w życie na różnych odcinkach wypełniania misji ewangelizacyjno-sakramentalnej: choć niezmiennej (jako że pochodzącej od Chrystusa), to jednak otwartej na szerokie horyzonty współczesności, a w duszpasterskim oddziaływaniu dostosowanej do wymogów czasu. Pragnieniem autorów oddawanego do rąk czytelników tomu było zgłębienie wcielanej w życie przez Jana Pawła II zasady, która z naciskiem podkreśla, że jedyny program Ewangelii musi się – w ramach wyznaczonych przez uniwersalne i niepodważalne zasady – nieustannie ucieleśniać w historycznej rzeczywistości każdej wspólnoty kościelnej. W każdej z nich możliwe jest bowiem określenie konkretnych celów i metod pracy, zasad formacji i doskonalenia duszpasterzy oraz ich współpracowników, sposobów poszukiwania potrzebnych środków, dzięki którym orędzie Chrystusa może docierać do ludzi, kształtować wspólnoty, głęboko na nie oddziaływać poprzez świadectwo o wartościach ewangelicznych, składane także w życiu społecznym i kulturze (NMI 29). Takiemu przekonaniu dawał nieugięte świadectwo Jan Paweł II, gdy konsekwentnie i z niegasnącym zapałem przemierzał świat, by mu przybliżyć zawarty w Ewangelii i w żywej Tradycji program, skupiony w istocie rzeczy wokół samego Chrystusa, którego mamy poznawać, kochać i naśladować, aby żyć w Nim życiem trynitarnym i z Nim przemieniać historię, aż osiągnie swą pełnię w niebiańskim Jeruzalem (NMI 29).

Tę intelektualną wędrówkę za Janem Pawłem II rozpoczniemy – dzięki artykułowi ks. Kazimierza Panusia – od katedry wawelskiej, w której Karol Wojtyła jako neoprezbiter odprawił pierwsze Msze św., a następnie przyjął święcenia biskupie (28 IX 1958). W katedrze wawelskiej dostrzegał ponadto sanktuarium ojczyściej historii, żywe źródło dla jej terażniejszości i zaczął przyszywać jej dziejów. W kazaniach biskupa i kardynała Karola Wojtyły obecnych było – niczym w załączku – wiele idei, które później podejmował i realizował jako papież. Wątek ten czyni w swym artykule ewidentnym również ks. Leszek Szewczyk, wskazując na kardynała Karola Wojtyłę z czasów kaznodziejskiej posługi w sanktuarium piekarskim jako na „nauczyciela kaznodziejstwa”. O. Gerard Siwek zwraca naszą uwagę na profetyczny charakter posługi Jana Pawła II, który powinien teraz – po jego śmierci – przekładać się na profetyczny wymiar duszpasterskiej misji Kościoła, w dużej mierze oddanej przepowiadaniu Bożego słowa. Ks. Wojciech Misztal skutecznie przekonuje, że wiele co

prawda dyskutowano o niedoborach pneumatologii zachodniego chrześcijaństwa, niemniej dużo już w okresie posoborowym udało się w tym względzie zmienić (dzięki reformie liturgicznej, powstałym w łonie Kościoła grupom modlitewnym, a także stosownym studiom). Poczesne miejsce w zgłębieniu zaprezentowanego zagadnienia przypisuje ks. Miształ słudze Bożemu Janowi Pawłowi II, który w tym względzie zostawił niepowtarzalne dziedzictwo. Tym dziedzictwem trzeba nam żyć i nim się umacniać. Ks. Kazimierz Matwiejuk zwraca uwagę na troskę Jana Pawła II o poprawną celebrację Eucharystii i o pełne w niej uczestnictwo. Ks. Kazimierz Misiaszek przekonuje o zasadności podejmowania refleksji nad zagadnieniami związanymi z językiem w katechezie. Kościół bowiem musi w głoszeniu Dobrej Nowiny posługiwać się językiem zrozumiałym dla ludzi, do których się zwraca z jej treściami. Musi też w swej misji ewangelizacyjnej bazować na treściach kulturowych danego środowiska społecznego, które pragnie doprowadzić do jedności życia ze Słowem Wcielonym. Helena Słotwińska eksponuje zagadnienie dotyczące osobistego doświadczenia ojczyzny przez Jana Pawła II. Wskazuje też na podstawy, na jakich (a są to historyczbawcze podstawy) papież opierał swój wykład o ojczyźnie. Omawia ukazane przez niego związki pomiędzy ojczyzną a Kościołem i uwrażliwia na papieskie dowartościowanie miłości do ojczyzny, stanowiącej wyraz patriotyzmu. Elżbieta Tkocz przeprowadza w swym artykule refleksję nad tymi treściami dogmatycznymi encykliki *Ecclesia de Eucharistia*, które zdają się być szczególnie istotne w katechezie ukierunkowanej na kształtowanie świadomości i postaw eucharystycznych młodzieży. Zwraca przy tym uwagę na fakt, że katecheta stanie się wówczas świadkiem przepowiadanych prawd, kiedy – jak Jan Paweł II – będzie trwał w osobistej i żywej łączności z Chrystusem eucharystycznym. Ks. Maciej Ostrowski analizuje list Jana Pawła II „O pielgrzymowaniu do miejsc związanych z historią zbawienia”, wydany w kontekście Wielkiego Jubileuszu roku 2000, jak też kilka innych papieskich wypowiedzi, w których rozwijana jest teologia przestrzeni. Nawiązuje także do biblijnych tekstów Starego i Nowego Testamentu, z których wynika jasno, że Syn Boży przyjął ludzkie ciało, by zjednoczyć się z człowiekiem także w fizycznym obszarze. Stąd duszpasterstwo powinno wspomagać ludzi w zaspokajaniu pragnienia zbliżenia się do Boga poprzez przestrzeń pielgrzymki, eksponując znaki ułatwiające odkrycie obecności Świętego, przeprowadzając katechezę wtajemniczającą oraz ucząc kontemplacji symboli. Ks. Marek Łuczak potwierdza, że pielgrzymki Jana Pawła II do Polski miały znaczenie nie tylko duszpasterskie. Także ze społecznego punktu widzenia przykuwały uwagę wielu środowisk. Świadczy o tym między innymi praktyka publikowania raportów z przeprowadzonych z tej okazji sondaży. W dłuższej perspektywie czasowej są one źródłem wiedzy o ich znaczeniu dla władz oraz ewolucji postaw społeczeństwa polskiego wobec fenomenu papieskich wizyt w ojczyźnie. Ks. Wiesław Przygoda uwrażliwia na fakt, że współczesne społeczeństwa reprezentują niejednokrotnie deficyt wrażliwości na potrzeby ludzkie, a w związku z tym często niezdolne są do wzajemnej pomocy. Tym społeczeństwom powinien Kościół dawać nieustanne świadectwo ofiarnej miłości i pokornej służby, pozostając wrażliwym na ludzką biedę (w postaci starych i nowych form ubóstwa) i otwartym na każdego

człowieka potrzebującego pomocy, naśladowując przewodni przykład Jana Pawła II – wielkiego orędownika miłosierdzia Bożego i protektora posługi charytatywnej Kościoła. Ks. Jan Przybyłowski zaprezentował w swym artykule aktualne problemy twórczej „obecności” wiernych świeckich w świecie, z uwzględnieniem „nowości” nauk ekologicznych. Po przedstawieniu głównych założeń antropologii teologicznej ukazał najważniejsze wyzwania ekologiczne w realizacji powołania chrześcijańskiego w świecie. Szczególną uwagę zwrócił na stosunek ludzi świeckich do doczesności, a także wyszczególnił zależność formacji duchowej i ludzkiej w kontekście zdrowia człowieka. Analizując natomiast różne aspekty sytuacji egzystencjalnej ludzi świeckich, podkreślił znaczenie mądrości „światła” i „świata” w realizacji powołania chrześcijańskiego. W podsumowaniu refleksji podkreślił, że ekologia powinna mieć ludzki wymiar i musi prowadzić do „nawrócenia ekologicznego” po to, by – zgodnie z nauką Jana Pawła II – stawała się zdolna do podnoszenia godności egzystencji wszystkich stworzeń. Ks. Ireneusz Celary podejmuje próbę opracowania zagadnienia nowej ewangelizacji w ujęciu Jana Pawła II. Wskazuje na wyzwania, jakie stoją przed Kościołem na początku trzeciego tysiąclecia chrześcijaństwa, a nową ewangelizację ukazuje jako odpowiedź na nie. Określa także istotę nowej ewangelizacji oraz przedstawia jej perspektywę. Ks. Jan Górecki uwrażliwia na fakt, że pielgrzymki, których istotnym elementem jest związany z nimi trud przemieszczania się pieszo, stanowią szczególnie wyraz poszukiwania Boga. W „świętych miejscach” pielgrzymkowych ukształtowane zostały ponadto i rozwinęły się liczne zwyczaje religijne, specyficzne obrzędy oraz rodzaje modlitwy, które przybierają wyraz prośb, dziękczynienia lub przebłagania. Ks. Wiesław Hudek opisuje zaangażowanie środowiska muzycznego sanktuarium maryjnego w Piekarach Śląskich w przygotowanie i przebieg spotkania z Janem Pawłem II w Katowicach, jakie miało miejsce 20 czerwca 1983 roku. Ks. Antoni Reginek rozpatruje społeczny ruch muzyczny na Górnym Śląsku z punktu widzenia rozwoju kultury religijnej i myśli patriotycznych. W tej wzniosłej tradycji, szczególnie w tzw. „złotym czasie”, wyróżniła się działalność polskich chórów i orkiestr. Na początku lat pięćdziesiątych zaznaczył się w tym posłannictwie pewien kryzys. Zmiany społeczno-polityczne i oddziaływanie pontyfikatu polskiego papieża dały nowy impuls i ożywiły tę działalność. W ostatnich latach, pod wpływem Jana Pawła II, nabrała wigoru owocna praca chórów i orkiestr zrzeszonych w PZChIO, jak też śląskich chórów kościelnych. Ks. Roman Kuligowski proponuje przesłanie zagadnienia „nowego humanizmu”, od lat co prawda znajdującego się w polu zainteresowań teologicznych i pastoralnych, niemniej wielokrotnie również przywołanego przez Jana Pawła II. Autor artykułu podejmuje próbę wykazania, że jednym z ważnych komponentów nowego humanizmu jest – według nauczania papieża – „oczyszczenie pamięci”. Ks. Alojzy Drożdż zapoznaje nas w swym opracowaniu z sylwetką Jana Pawła II, który pozostaje wciąż aktualnym i autorytatywnym nauczycielem moralności, uwrażliwiający nas na istotne problemy moralne współczesnego świata, a także na skuteczne sposoby ich rozwiązywania. Ks. Antoni Bartoszek podejmuje próbę rekonstrukcji przesłania moralnego, jakie podczas swego pontyfikatu Jan Paweł II kierował do pielęgniarek. Podstawowymi

źródłami dla zamieszczonego artykułu stały się: encyklika *Evangelium vitae*, list apostolski *Salvifici doloris*, jak też liczne przemówienia i orędzia skierowane do pracowników służby zdrowia. W swej syntezie autor wykazuje, iż Jan Paweł II, przepowiadając z naciskiem i wytrwałością prawdę o świętości ludzkiego życia, wzywał pielęgniarki do troski o każde życie, szczególnie życie człowieka słabego, niepełnosprawnego, starszego i znajdującego się w stanie wegetatywnym, oraz przypominał podstawowe prawo i obowiązek wyrażenia sprzeciwu sumienia wobec wszystkich działań, które zagrażałyby życiu ludzi. Ks. Bogdan Biela przenosi nas w środowisko akademickie, dotykając wciąż aktualnego i domagającego się swoistego *aggiornamento* duszpasterstwa akademickiego, które w swym działaniu – podobnie jak całe duszpasterskie posłannictwo Kościoła – powinno bazować na zasadzie katechumenalnej, by sprostać wciąż nowym wyzwaniom, jakie przed tym rodzajem duszpasterstwa stają w czasach współczesnych. Ks. Grzegorz Strzelczyk przedstawia zagadnienie określone jako „monofizytyzm praktyczny”. Chodzi w nim o uwrażliwienie na zaznaczającą się w życiu Kościoła tendencję do marginalizowania znaczenia człowieczeństwa Chrystusa, niezależnie od tego, że na płaszczyźnie wiary wyznawanej nie przeczy się bezpośrednio integralności Jego człowieczeństwa. Problem podjęty jest w trzech etapach: **1)** zarysowany zostaje historyczny rozwój świadomości Kościoła co do integralności człowieczeństwa Jezusa, przy czym zwraca się uwagę na główne czynniki dynamizujące ten rozwój; **2)** omówione zostają możliwe przyczyny „monofizytyzmu praktycznego” (trudności w zrozumieniu tajemnicy Wcielenia prowadzące do uproszczeń, jednostronny akcent spoczywający na boskości Chrystusa po Soborze Nicejskim, wpływy platońsko-manichejskie, rozwój pewnych akcentów w średniowiecznym kulcie eucharystycznym); **3)** zarysowanie tła problematyki pozwoliło na wysunięcie serii postulatów typu pastoralnego, których wprowadzenie w życie mogłoby dopomóc w przewycięzaniu wspomnianego „monofizytyzmu praktycznego”.

W dziale materiałów znalazły się cztery opracowania. Pierwsze z nich przyczynia się do zgłębienia pobożności eucharystycznej, przez zaprezentowanie refleksji na temat adoracji Najświętszego Sakramentu (Zofia Tomaszek); drugie wypowiada „siedem słów o Maryi” (ks. Paweł Staroszczyk); trzecie podpowiada sposób na organizację pedagogicznych badań empirycznych dla potrzeb katechezy (ks. Roman Buchta); czwarte zaś zapoznaje czytelników z nową wspólnotą, jaka zaistniała ostatnio w łonie Kościoła katolickiego, a nazywa się „Stowarzyszenie Niniwa” (Magdalena Kudelka).

W dziale recenzji i omówień zwraca szczególną uwagę omówienie listu kard. Francisca Arinze (prefekta Kongregacji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów) na temat celebracji Eucharystii, skierowanego do inicjatorów Drogi Neokatechumenalnej, a mianowicie do Kiko Arguello, Carmen Hernandez i do ks. Mario Pezzi (ks. Bogdan Biela).

Obecny numer „Studiów Pastoralnych” zamykają sprawozdania z licznych sympozjów i konferencji naukowych, jakie zorganizowane zostały przez różne środowiska teologiczne w Polsce i jakie odbyły się w miejscowościach, z którymi te środowiska są związane.